

Hudz Yulia

Ternopil Ivan Puluj National Technical University, Ternopil (Ukraine)
ACCOUNTING FOR TAX DEBT, ITS REPAYMENT AND WRITE-OFF

Податковий борг є важливим елементом взаємовідносин між державою та суб'єктами господарювання в межах фіскальної політики. У загальному розумінні податковий борг — це сума грошових зобов'язань платника податків перед бюджетом, що не була сплачена у встановлені законодавством строки. Відповідно до Податкового кодексу України, податковий борг — сума узгодженого грошового зобов'язання, не сплаченого платником податків у встановлений законодавством строк, та непогашеної пені, нарахованої у порядку, визначеному законодавством.

Науковці дають різні визначення поняття «податковий борг». О. Тимченко зазначає, що податковий борг — це грошове зобов'язання (з урахуванням фінансової санкції за її наявності), визначене платником податків самостійно або на основі застосування адміністративних чи судових процедур та вчасно невиконаного, а також пеня, що нарахована на розмір такого грошового зобов'язання. Дослідники А. Селіванов та О. Дзісяк розуміють під податковим боргом результат «суспільних відносин, що виникають у зв'язку із трансформацією капіталу приватного сектора в державний бюджет». В. Бортняк трактує податковий борг як наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, що виявляють себе у вигляді податкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів. Отже, економічна сутність податкового боргу проявляється у таких основних аспектах: як фінансове зобов'язання підприємства, що підлягає обов'язковому виконанню; як наслідок тимчасових труднощів у господарській діяльності, пов'язаних із нестачею грошових коштів, змінами у податковому законодавстві, помилками в обліку або неналежним податковим плануванням; як індикатор фінансової дисципліни підприємства та рівня податкового навантаження. Соціально-економічний зміст податкового боргу можна розглядати як фіскальний наслідок безпосереднього невиконання або неналежного виконання платниками податків своїх соціальних зобов'язань, які проявляються у вигляді обов'язкових платежів до бюджетів та державних цільових фондів.

Причини виникнення податкового боргу можуть бути досить різноманітними і відображати складний економічний, фінансовий та юридичний контекст: економічні фактори (наприклад, значний спад виробництва або зростання цін на сировину та матеріали можуть вплинути на фінансову стабільність підприємств, ускладнюючи їх здатність до вчасного сплати податків); фінансові труднощі (відсутність обігових коштів, неплатоспроможність покупців або надмірна кредиторська заборгованість можуть призвести до тимчасових фінансових труднощів, які ускладнюють платежі до бюджету); юридичні проблеми (невиконання умов договорів або контрактів, а також донарахування податків після результатів податкових перевірок можуть стати причинами виникнення податкового боргу); непередбачувані обставини (наприклад, непередбачені природні чи технічні катастрофи, військові конфлікти або економічні кризи можуть вплинути на фінансове становище підприємств та ускладнити вчасні платежі).

В Україні ведення обліку податкового боргу покладається на контролюючі органи у сфері оподаткування. Податковий борг може виникати як перед державним, так і перед місцевими бюджетами, і це часто пов'язано з розподілом окремих податкових надходжень відповідно до Бюджетного кодексу України. Управління податковим боргом є важливою компонентою податкової політики та загальним виразом податкових відносин у державі. Під управлінням податковим боргом слід розуміти сукупність заходів, що приймаються державою в особі її уповноважених органів щодо забезпечення виконання податкових зобов'язань платниками податків та направлених на заохочення до своєчасної сплати коштів до бюджетів або державних цільових фондів у порядку та у строки, визначені законодавством.

Згідно з Податковим кодексом України, погашення податкового боргу – це зменшення абсолютного значення суми такого боргу, підтверджене відповідним документом. Процеси погашення та списання податкового боргу в Україні здійснюються на підставі чинного податкового, бюджетного та господарського законодавства. Основним нормативно-правовим актом, який регламентує ці питання, є Податковий кодекс України (ПКУ). Також застосовуються норми Бюджетного кодексу України, Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, закони та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють діяльність органів Державної податкової служби. Погашення податкового боргу здійснюється відповідно до норм розділу IV ПКУ. У разі несплати податкового зобов'язання у встановлений строк, контролюючий орган формує узагальнену податкову вимогу та вживає заходів до стягнення. Після закінчення 60 календарних днів з моменту надіслання вимоги, якщо борг не погашено, податковий орган має право: стягнути борг у судовому або безсудовому порядку; накласти арешт на активи платника; ініціювати стягнення коштів з рахунків боржника; застосувати інші заходи, передбачені ст. 95 ПКУ.

У разі якщо підприємство перебуває у складному фінансовому становищі, законодавством передбачено можливість відстрочення або розстрочення податкового боргу. Такі рішення приймаються контролюючими органами на підставі письмової заяви платника (ст. 100 ПКУ). Відстрочення надається за умови наявності фінансово-економічного обґрунтування та підтвердження гарантій погашення зобов'язань у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
2. Тимченко О. Податковий борг в Україні: причини, наслідки, менеджмент: монографія. Київ, 2009. 228 с.
3. Волощук Р.Є. Податковий борг: сутнісні характеристики та класифікаційні ознаки. Гроші, фінанси і кредит. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Вип. 2 (07), 2017. С. 243-249
4. Бортняк В. Проблемні питання трактування поняття податкового боргу. *Університетські наукові записки*. 2007. № 4(24). С. 310–313.
5. Королук Т., Краузе О. Первинні документи в бухгалтерському обліку підприємства в умовах цифрової економіки / Трансформація бізнесу для сталого майбутнього: дослідження, цифровізація та інновації: монографія / за ред. д.е.н., проф. О. А. Сороківської. Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2024. С. 26-25. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/46506>
6. Співак С., Королук Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. *Галицький економічний вісник*. 2024. Том 91. № 6. С. 87–94.